

Біздің зерттеуіміз осы мәселелерді шешуге бағытталған. Алайда, оларды талдауға кіріспес бұрын, қиялдың даму деңгейін бағалау критерийлері туралы ойлану керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ожегов С.И. Толковый словарь.– М.: ОНИКС Мир и Образование, 2005- 1035 б.
2. Рубинштейн С.Л. Принцип творческой самодеятельности.: *Вопр. Философии*, 1989- 89-95 б.
3. Эльконин Б.Д. Опосредствование. Действие. Развитие. – Ижевск: ERGO, 2010 – 279 б.
4. Тұрғынбаева Б.А. Шығармашылық қабілеттер және дамыта оқыту.– Алматы, 1999- 47 б.
5. Дьяченко О.М. Развитие воображения дошкольника.– М., 1996 – 7 б.
6. Сабиева А.Ж. Мінез-құлқында ауытқушылығы бар жасөспірімдердің өзін-өзі бағалау ерекшеліктері. Педагогика ғыл. магистр. диссер. Қызылорда, 2012. – 86 б.

МРНТИ 14.29.29

УДК 376.37

Г.Т. Бекмуратова¹, А.Е. Абдыкалыкова²

¹Ғылыми жетекшісі, пс.ғ.к., қауымд.проф (доцент)

Абай атындағы Қазақ ұлттық университеті, bekmuratova1976@mail.ru

²7M01902 – Арнайы педагогика. Логопедия бойынша мамандар даярлау мамандығының

2 курс магистранты, Абай атындағы қазақ ұлттық университеті

Алматы қаласы, Қазақстан, aigera.zh99@mail.ru

ЖАЛПЫ СӨЙЛЕУ ТІЛІ ДАМЫМАҒАН БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ДЫБЫСТЫ АЙТУ ҮДЕРІСІНДЕ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада жалпы сөйлеу тілі дамымаған бастауыш сынып оқушыларының дыбысты айту үдерісінде дидактикалық ойындарды қолданудың педагогикалық шарттары қарастырылды.

Ибатова Г.Б. зерттеулерінде жалпы сөйлеу тілінің дамымауы бар балалардың дыбыс айтуының ерекшеліктері сипатталып, оларды түзетудегі ойынның рөлі кеңінен қарастырылған. Зерттеу барысында аталған әдістемелік құралдың негізінде дидактикалық ойындарды қолданудың педагогикалық шарттары анықталып, оны тәжірибеде сынау жұмысы жүзеге асырылды.

Бастауыш сынып оқушыларында ойын әрекетінің оқу әрекетімен тең дәрежеде екендігін есепке алсақ, дидактикалық ойындарды тиімді деп бағалауға болады. Ойындар қатаң шарттарының болмауы, қызықты желісі және мазмұны болуына байланысты балалар үшін өзге әдістерге қарағанда қызық болып табылады.

Зерттеу жұмысының аясында жалпы сөйлеу тілі дамымаған бастауыш сынып оқушыларының дыбыс айту бұзылысының деңгейі анықталып, оларды дамытудағы ойындардың қатары ұсынылды. Ұсынылған ойындар ысқырық және ызың дыбыстардың бұзылысы бар балалармен логопедиялық жұмыста қолдануға арналды. Ойындар балалардың жас және жеке ерекшеліктеріне негізделіп құрастырылды.

Жалпы сөйлеу тілінің дамымауы бар балалардың санының артуы мен оларға логопедиялық қолдау көрсету қажеттілігі арасындағы қарама – қайшылықтар бұл тақырыптық өзектілігін негіздеп отыр.

Кілттік сөздер: жалпы сөйлеу тілінің дамымауы, дидактикалық ойындар, дыбыс айту, педагогикалық шарттар, дыбыстар.

Бекмуратова Г.Т., ¹ Абдыкалыкова А.Е.²

²Научный руководитель, п.с.к.н., ассоциированный проф (доцент), Казахский национальный педагогический университет им. Абая, bekmuratova1976@mail.ru

²7M01902 – Специальная педагогика: Логопедия, магистрант 2 курса, Казахский национальный педагогический университет им. Абая г. Алматы, Казахстан, aigera.zh99@mail.ru

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР В ПРОЦЕССЕ ЗВУКОПРОИЗНОШЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ

Аннотация

В данной статье рассмотрены педагогические основы использования дидактических игр в процессе звукопроизношения младших школьников с общим недоразвитием речи.

В исследованиях Ибатовой Г.Б. описываются особенности звукопроизношения детей с общим недоразвитием речи, широко рассматривается роль игры в их коррекции. В ходе исследования на основе данного методического пособия были определены педагогические условия использования дидактических игр, осуществлена работа по их апробации на практике.

Дидактические игры можно оценить как эффективные, если учесть, что игровая деятельность у младших школьников наравне с учебной деятельностью. Игры являются более интересными для детей, чем другие методы, благодаря отсутствию строгих условий, интересной сети и содержанию.

В рамках исследовательской работы была выявлена степень нарушения звукопроизношения младших школьников с общим недоразвитием речи и предложен ряд игр по их развитию. Представленные игры были посвящены использованию в логопедической работе с детьми с нарушениями свистящих и шипящих звуков. Игры строились на основе возрастных и индивидуальных особенностей детей.

Противоречия между увеличением числа детей с общим недоразвитием речи и необходимостью оказания им логопедической поддержки обосновывают эту тематическую актуальность.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи, дидактические игры, звукопроизношение, педагогические условия, звуки.

Bekmuratova G.T. ¹, Abdykalykova A.E. ²

Scientific director, candidate of psychological sciences, professor of the association. (associate professor), Kazakh National Pedagogical University named after Abai, bekmuratova1976@mail.ru

²2nd course master speciality of 7M01902, Kazakh National Pedagogical University named after Abai
Almaty, Kazakhstan, Aigera.zh99@mail.ru

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE USE OF DIDACTIC GAMES IN THE PROCESS OF SOUND REPRODUCTION OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN WITH GENERAL SPEECH UNDERDEVELOPMENT

Abstract

This article discusses the pedagogical foundations of the use of didactic games in the process of sound reproduction of younger schoolchildren with general speech underdevelopment.

In the research of G.B. Ibatova, the features of the sound reproduction of children with general speech underdevelopment are described, the role of play in their correction is widely considered. In the course of the study, on the basis of this methodological manual, pedagogical conditions for the use of didactic games were determined, work was carried out on their approbation in practice.

Didactic games can be assessed as effective if we take into account that the gaming activity of younger schoolchildren is on a par with educational activities. Games are more interesting for children than other methods, due to the absence of strict conditions, an interesting network and content.

As part of the research work, the degree of violation of the sound pronunciation of younger schoolchildren with general speech underdevelopment was revealed and a number of games for their development were proposed. The presented games were devoted to the use of whistling and hissing sounds in

speech therapy with children with disabilities. The games were based on the age and individual characteristics of children.

The contradictions between the increase in the number of children with general speech underdevelopment and the need to provide them with speech therapy support justify this thematic relevance.

Keywords: general underdevelopment of speech, didactic games, sound reproduction, pedagogical conditions, sounds.

Кіріспе. Жалпы сөйлеу тілінің дамымауы – сөйлеу тілі бұзылыстарының ішіндегі ең кең тараған түрі. Жалпы сөйлеу тілінің дамымауы (ЖСТД) – бұл қалыпты есту және ақыл – ой жағдайындағы сөйлеу жүйесінің дыбыстық және семантикалық жағына қатысты барлық компоненттерінің қалыптасуын бұзатын балалардағы әртүрлі күрделі сөйлеу бұзылыстары.

Жалпы сөйлеу тілі дамымаған балалардың ерекшеліктері туралы ең алғашқы зерттеулер 1960 жылдары Р.Е. Левинаның зерттеулерінен кейін жарық көре бастады. Р.Е. Левина зерттеулерінен кейін аталған бұзылыс түрін зерттеуге Н.А. Никашина, Г.А. Каше, Л.Ф. Спинова, Г.И. Жаренкова және т. б. ғалымдар үлес қосты. Сөйлеудің жалпы дамымауымен тілдің сөздік құрамы мен грамматикалық құрылымының дамуының өзіндік ерекшелігі М.В. Богданов – Березовский, В.К. Орфинский, Б.М. Гриншпун, Т.Б. Филичева және басқалардың зерттеулерінде көрсетілген [1; 2; 3].

Ал, Отандық зерттеулерге келсек, жалпы сөйлеу тілі дамымаған балалардың мәселелерін зерттеуге Өмірбекова Қ.Қ., Оразаева Г.С., Тулебиева Г.Н., Ибатова Г.Б және т.б еңбектері арналған. Аталған авторлар қазақ тілді балалардың сөйлеу тілі дамуының бұзылысы кезіндегің, ғ, қ, ұ, дыбыстарының бұзылуын зерттеп сипаттады. Сонымен қатар, жалпы сөйлеу тілі дамымаған балалардың сөздік қорының бұзылысы, фонематикалық қабылдауының бұзылысы туралы сипаттап жазған [4; 5].

Сөйлеудің жалпы дамымауы көбінесе органикалық зақымданумен немесе орталық жүйке жүйесінің белгілі бір бөлімдерінің дамымауымен байланысты бұзылуларға байланысты пайда болады.

Сөйлеу бұзылыстары баланың басқалармен қарым-қатынасының сипатына, оның өзін-өзі тануы мен өзін – өзі бағалауының қалыптасуына әсер етеді. Сөйлеудің жалпы дамымауы бар мектеп жасына дейінгі балалардың даму ерекшеліктерін зерттей отырып, О.А. Слинко қарым-қатынас құралдарының қалыптаспауы құрдастар тобындағы қолайсыз қатынастардың басты себебі болуы мүмкін екенін айтады. Сөйлеу патологиясы бар балалардың жеке басы бар ақауларға байланысты өзіндік даму жағдайында қалыптасады. Сөйлеудің уақтылы дамуы баланың қалыпты психикалық дамуының негізгі шарттарының бірі болып табылады. Сөйлеу қарым – қатынасының кешеуілдеуі, нашар лексика және басқа да бұзылулар баланың өзін-өзі тануы мен өзін – өзі бағалауының қалыптасуында көрінеді [6].

Жалпы сөйлеу қабілеті дамымаған балаларда психикалық процестердің де даму ерекшеліктері бар. Оларға тән басты бұзылыс сөздік – логикалық ойлаудың төмендігі, зейіннің тұрақсыздығы, есте сақтаудың нашарлауы болып табылады. Сол себепті жалпы сөйлеу тілі дамымаған балалар ойын әрекетінің сензитивті кезеңінде де ойындарға қызығушылық танытпайды. Іс-әрекеттер кезінде тез шаршау, қажу мен агрессия басым болады.

Осылайша, сөйлеудің жалпы дамымауы (ЖСТД) – бұл дыбыстық және семантикалық жағынан байланысты сөйлеу жүйесінің барлық компоненттерінің қалыптасуы бұзылған күрделі сөйлеу бұзылысы. ЖСТД бар балаларда сөйлеудің кеш дамуы, нашар лексика, аграмматизм, айтылым бұзылыстары және фонеманың пайда болу ақаулары байқалады [7].

Жалпы сөйлеу тілі бұзылыстары туралы алғашқы зерттеулер 1950-60 жылдардан бастап жарық көре бастады.

Қалыпты есту қабілеті бар және интеллекті сақталған балалардағы сөйлеудің жалпы дамымауы деп сөйлеу жүйесінің дыбыстық және семантикалық жағына қатысты сөйлеу жүйесінің барлық компоненттерінің қалыптасуы бұзылған сөйлеу аномалиясының формасы екендігі анықталып, сөйлеу тілінің жеке бұзылысы ретінде талданды [8; 9].

Сөйлемейтін балалар сөздің грамматикалық өзгеруін қабылдамайды. Олар зат есімдердің, сын есімдердің, етістіктің өткен шақтарын, кейбір сөйлем мүшелері қолданылған кездегі сөздің мағынасын түсінбейді [10].

ЖСТД I деңгей кезінде дыбыстардың артикуляциясы өзгеруі мүмкін, сөздің буын элементтерін көбейту қабілеті бұзылған жағдайлар жиі кездеседі.

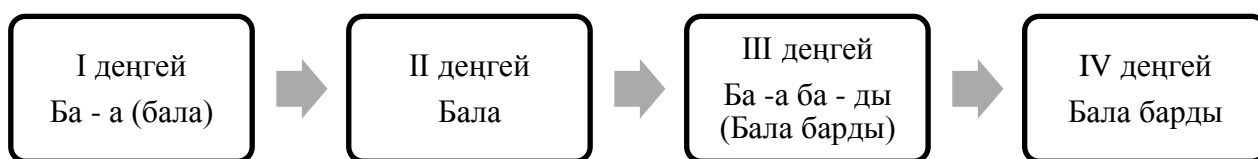
Сөйлеу деңгейінде дыбыстық талдау қол жетімді болмайды, дыбыстарды оқшаулау міндеті көбінесе өздігінен түсініксіз қалыпта қалып қояды

Сөз түрлендіру кезінде де қателіктер кездеседі, оның қателеріне мыналар жатады: зат есімдердің септелуі кезіндегі қателіктер; зат есімдердің жіктелуіндегі қателер; зат есімдер мен есімдіктердің дұрыс емес арақатынасы; сөздегі қате белгілер мен жалғаулар; етістік түрлерін ажыратпау; сын есімдердің зат есімдермен дұрыс сәйкес келмеуі; зат есімдер мен етістіктердің дұрыс үйлеспеуі [11].

Бұл деңгейдегі сөйлеудің дыбыстық жағы әлдеқайда жақсы қалыптасқан, ал, дыбыс айту бұзылыстары артикуляциясы күрделі дыбыстарға қатысты. Сөздердегі дыбыстардың өзгеруі тек таныс емес, буын құрылымында күрделі сөздердің көбеюіне ғана қатысты болып келеді [12].

Сонымен, жалпы сөйлеу тілінің дамымауы туралы бастапқы деректерді талдай отырып, олардың сипаты туралы бірқатар ақпараттарды қарастырдық.

Жалпы алғанда жалпы сөйлеу тілі дамымаған балалардағы сөйлеу тілінің дамуы туралы төменгі схеманы ұсына аламыз. Бала мектепке барды сөйлемін айту ерекшелігі түрінде көрсетеміз (Сурет 1).

1 – сурет – Жалпы сөйлеу тілінің деңгейлері

Сөйлеу тілінің жалпы дамымауының құрылымын, оның себептерін түсіну, бастапқы және қайталама бұзылулардың арақатынасын түсіну балаларды арнайы мекемелерге жіберген кезде, тиісті түзету шараларын таңдағанда, бастауыш мектепте оқу мен жазудың бұзылуының алдын алу үшін қажет [13; 14].

Осылайша, СТЖД бар балаларда сөйлеудің барлық құрылымдық компоненттері зардап шегеді; есте сақтау, зейін, ауызша-логикалық ойлау қабілеті төмендейді; моториканың барлық түрлерінде – жалпы, мимикалық, таяз және артикуляциялық қозғалыстардың жеткіліксіз үйлестірілуі байқалады.

Зерттеу әдістері және нәтижелері. Зерттеуге жалпы сөйлеу тілінің дамымауы аңғарымы бар 15 оқушы қатысты. Оқушылардың барлығының жасы мен даму деңгейі ұқсас. Барлығы бастауыш сыныпта білім алады.

Жалпы сөйлеу тілі дамымаған бастауыш сынып оқушыларының дыбыс айту үдерісінің бұзылыстарын тексеру үшін төмендегі әдістер қолданылды:

1. «Дыбыстарды қайтала» әдісі [15]

Экспериментатор балаларға ысқырық және ызың дыбыстарды атай отырып, оларды қайталауға тапсырма береді:

Тексеру дыбыстары:

[с], [з], [ц], [ж], [щ]

Жауаптарды бағалау жүйесі:

3 балл – жоғары деңгей – оқушы барлық тексеру дыбыстарын дұрыс атайды;

2 балл – орташа деңгей – ысқырық немесе ызың дыбыстар тобының бірінде бұзылыс байқалады.

1 балл – төмен деңгей – 2 топтың дыбыстарында бұзылыс байқалады.

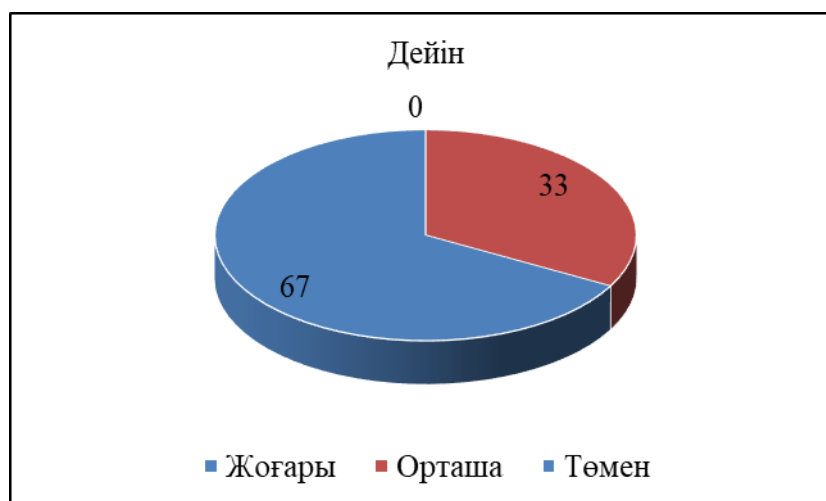
Зерттеу нәтижелері: зерттеу жұмысын жүргізудің алғашқы кезеңінде балалардың жиынтық нәтижелері төмендегідей болды:

Кесте 1. Анықтаушы эксперимент нәтижелері

Р/с	Оқушының №	Баллдық нәтижесі	Деңгейлері
1	1	1	Төмен
2	2	1	Төмен
3	3	1	Төмен

4	4	2	Орташа
5	5	1	Төмен
6	6	2	Орташа
7	7	1	Төмен
8	8	2	Орташа
9	9	1	Төмен
10	10	2	Орташа
11	11	1	Төмен
12	12	2	Орташа
13	13	1	Төмен
14	14	1	Төмен
15	15	1	Төмен

Зерттеудің нәтижелерінен көріп отырғанымыздай, ысқырық және ызың дыбыстары кешенді бұзылған балалар саны басым болып отыр. Сонымен қатар, эксперимент жүргізу кезінде балалардың басым бөлігінде дыбыстық құрылымдардың өрескел бұзылғандығы байқалды. Зерттеу тобындағы балалардың 67 % төмен, 33 % орташа деңгейге ие болды. Алынған нәтижелер бойынша төмендегі диаграмма ұсынылады.

Сурет 2 – Анықтаушы эксперимент нәтижелері

Нәтижелерді талқылау. Алынған нәтижелердің төмен екендігін ескере отырып, олардың деңгейінің төмен екендігін нақты айта аламыз. Сондықтан, олардың дыбыс айту үдерісінде дидактикалық ойындарды қолдануға шешім қабылданды. Логопедиялық жұмысты жүзеге асыру төмендегі кезеңдер бойынша жүзеге асырылды:

Логопедиялық жұмыстардың кезеңдері:

1. Дайындық кезеңі. Оның негізгі мақсаты – баланы мақсатты сөйлеу жұмысына қосу. Ол үшін бірқатар жалпы педагогикалық және арнайы логопедиялық міндеттерді шешу қажет.

Маңызды жалпы педагогикалық міндеттердің бірі – сабаққа деген көзқарасты қалыптастыру: логопед баламен сенімді қарым-қатынас орнатуы, оны өзіне тартуы, логопедтің кабинетінің жағдайына бейімделуі, оның сабаққа деген қызығушылығын және оларға қосылуды қалауы керек. Балаларда жуастық, ұялшақтық, оқшаулану және кейде бейтаныс құрдастарымен және ересектермен кездесуден қорқу жиі кездеседі. Логопедтен ерекше әдептілік, ізгілік қажет; баламен қарым-қатынас бейресми формада және шамадан тыс қатандықсыз жүзеге асырылуы керек [16].

Дайындық кезеңінде дидактикалық ойындар негізінен еліктеу, нұсқаулықтарды қайталау негізінде өткізілді. Дайындық кезеңінде мынадай ойындар қолданылды:

- 1.«Менімен бірге қайтала»
- 2.«Айтылым сандығы»
- 3.«Дәл мендей жаса»
- 4.«Сиқырлы қобдиша»

5.«Мен, сен»

Дайындық кезеңінен кейін бірінші кезең қарастырылады.

Бірінші кезеңдегі артикуляциялық жаттығулар және оған қойлатын негізгі талаптар:

1. Қажетті қалыпты қабылдау, оны ұстап тұру, бір артикуляциялық қалыптан біртіндеп ауысу қабілеттерін дамыту.

Таңдалған қалыпта бірнеше секунд ұстап тұрғаннан кейін оны басқа қалыпқа ауыстыру арқылы жасалатын тапсырмалар балалардың сөйлеу аппаратын дыбыстарды айту кезіндегі қалыпқа бейімдеу, шектен тыс қажуды жояды.

2. Артикуляциялық моториканы дамытуға арналған жаттығулар жүйесі статикалық жаттығуларды да, сөйлеу қозғалыстарын динамикалық үйлестіруді дамытуға бағытталған жаттығуларды да қамтуы керек.

3. Тіл мен еріннің қимылдарын үйлестіруге арналған жаттығулар қажет, өйткені дыбыстарды айту кезінде бұл органдар бір-біріне өзара бейімделіп, бірлескен әрекеттерге қосылады (бұл құбылыс деп аталады).

4. Сабақтар баланың шаршамауы үшін қысқа, бірақ бірнеше рет өткізілуі керек. Үзілістерде сіз оны басқа жұмыс түріне ауыстыра аласыз.

5. Кинестетикалық сезімдерді, кинестетикалық талдау мен көріністерді қалыптастыруға назар аударыңыз.

6. Дыбысты жүзеге асыру үшін қажетті қозғалысты игерген кезде логопед басқа дыбыстарға қажет қозғалыстарды дамытуға көшеді... [17].

2. Сөйлеу дағдыларын қалыптастыру кезеңі

Бұл кезеңнің мақсаты - балада арнайы таңдалған сөйлеу материалында дыбысты дұрыс айтудың алғашқы дағдыларын қалыптастыру. Нақты міндеттер: дыбыстарды қою, оларды сөйлеуде дұрыс қолдану дағдыларын қалыптастыру (дағдыларды автоматтандыру), сонымен қатар дыбыстарды бір-бірімен араластырмай таңдау (саралау) [18].

Негізгі кезеңдерде ұсынылған ойындар:

1.«Шыныларды әрлейміз»

2.«Кім, қайда?»

3.«Менің бау-бақшам»

4.«Алтын балық» және т.б.

Ұсынылған кезеңдер негізінде әртүрлі дидактикалық ойындар қолданылып, тәжірибеде сынақтан өткізілді.

Олардың тиімділігі мен динамиканы бақылау үшін қорытынды тексеру жұмысы ұйымдас-тырылды. Оның нәтижелері төмендегідей болды:

Кесте 2.Қорытынды эксперименттің нәтижелері

Р/с	Оқушының №	Баллдық нәтижесі	Деңгейлері
1	1	1	Төмен
2	2	2	Орташа
3	3	1	Төмен
4	4	3	Жоғары
5	5	1	Төмен
6	6	2	Орташа
7	7	2	Орташа
8	8	2	Орташа
9	9	1	Төмен
10	10	2	Орташа
11	11	2	Орташа
12	12	3	Жоғары
13	13	2	Орташа
14	14	1	Орташа
15	15	1	Төмен

Қорытынды тексеру дидактикалық ойындар негізінде өткізілген түзету жұмыстарының тиімді екендігін растады. Атап айтқанда, логопедиялық жұмыстың анықтау кезеңінде барлық балалар тек

орташа және төмен деңгейлерге ие болған еді. Ал, қорытынды тексеру жұмысында мынадай деңгейлік қатынастар алынды:

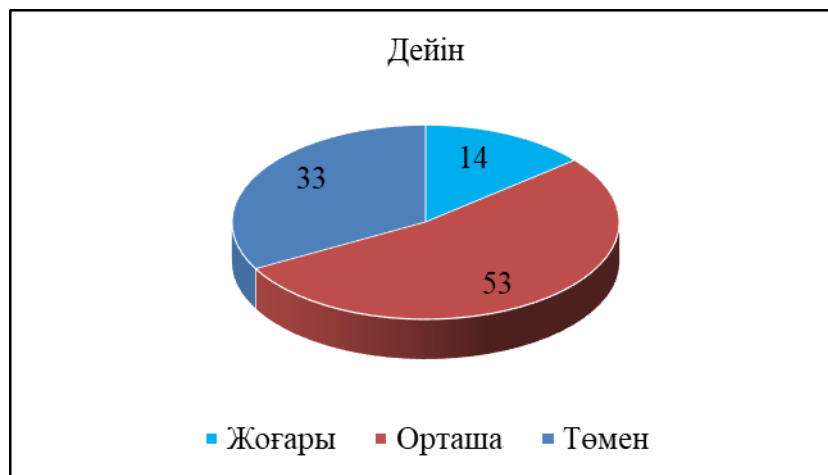
Жоғары деңгей – 14 %;

Орташа деңгей – 53 %;

Төмен деңгей – 33 %.

Сандық деректерге мұқият қарайтын болсақ, бастапқы кезеңдегі нәтижелерге қарағанда динамикалық өзгерістердің болуы айқын байқалады.

Алынған сандық нәтижелер негізінде төмендегі диаграмма ұсынылды:

Сурет 3 – Анықтаушы эксперимент нәтижелері

Қорытынды. Зерттеу жұмысын қорытындылай келе, дыбысты түзету үрдісінде дидактикалық ойындарды қолдану бойынша мынадай ұсынымдарды жасақтадық:

1. Дидактикалық ойындарды таңдау кезінде балалардың жеке және жалпы даму заңдылықтарын есепке алу. Ойындардың мақсаты мен мазмұнының әртүрлі болуына байланысты оларды қолдану кезінде баланың жасын есепке алу маңызды. Мысалы, мектепке дейінгі жаста балалардың ойындары еркін сипатта болса, бастауыш сынып жасында ойындар оқу бағытына ие болады.

2. Ойындар мен ойын әрекеттерінің мазмұнын үнемі кеңейтіп отыру. Бұл кеңес ойындар мен олардың түрлерін әрбір сабақ үшін өзгеше қолдануға арналады. Яғни, бір ойынды әртүрлі шарттар арқылы ұсыну немесе ойын түрлерін үнемі жаңартып отыру логопедиялық жұмыстың қызықты әрі тиімді болатындығына кепілдік береді.

3. Дидактикалық ойындарды қолдану кезінде озық тәжірибе ойындарын қазақ тілді балаларға арнап бейімдеу. Қазақ тілінің лексикалық құрылымының ерекшелігі мен төл дыбыстардың болуы қазақ тілді балаларға арналған ойындардың санының аз екендігін аңғартады. Сондықтан, ойындарды тілдік ерекшеліктерге қарай бейімдеу және оларды тәжірибеде кеңінен қолдану Отандық әдістемелік негіздеменің сапалық көрсеткіштерін арттырады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Левина Р.Е. Особенности акустического восприятия у детей с речевыми нарушениями / Развитие психики в условиях сенсорных дефектов. – М., 1966 305 б.

2. Логопсихология: учеб. пособие для студентов / Под ред. Р.И. Лалаевой, С.Н. Шаховской. – М: ВЛАДОС, 2011. – 285 б.

3. Парамонова Л.Г. Логопедия для всех / Л.Г. Парамонова. – СПб: Пи-тер, 2004. – 80-81 б.

4. Борозинец Н.М. Логопедические технологии: Учебно-методическое пособие / Н.М. Борозинец, Т.С. Шеховцова. – Ставрополь, 2008. – 224 б.

5. Волкова Г.А. Методика психолого-логопедического обследования детей с нарушениями речи. Вопросы дифференциальной диагностики / Г.А. Волкова. – СПб. Изд. «Детство-Пресс», 2008. – 144 б.

6. Movkebayeva Z.A., Oralkanova I.A., Mazhenov B., Beysenova A., Belenko O. The model of formation of readiness of teachers to work in conditions of inclusive education// *International Journal of Environmental and Science Education*. - ISSN: 1306-3065.-№11.-2016

7. Z.Movkebaeva, I. Denissova (with co-authors. Students Attitude towards Co-Education with Disabled People in Higher Education Institutions. *Journal of Entrepreneurship Education Research Article*: 2017 Vol: 20 Issue: <https://www.abacademies.org/articles/students-attitude-towards-coeducation-with-disabled-people-in-higher-education-institutions-6917.html>

8. Правдина, О.В. Логопедия. Учеб. пособие для студентов дефектолог. фак-тов пед. ин-тов. Изд. 2-е, доп. и перераб. М.: Просвещение, 2008. – 272 б.

9. Ткаченко Т.А. Логопедическая энциклопедия / Т.А. Ткаченко. – М.: Мир книги, 2010. – 248 б.

10. Голубева, Г.Г. Коррекция нарушений фонетической стороны речи у дошкольников: Методическое пособие. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена: Союз, 2000. – 220 б.

11. Ушакова О.С. Развитие речи дошкольников. – М.; Издательство института психотерапии, 2001. - 240 б.

12. Чиркина Г.В. Основы логопедической работы с детьми: Учебное пособие для логопедов, воспитателей детских садов, учителей начальных классов, студентов педагогических училищ. / Под общ. ред. д. п. н., проф. Г. В. Чиркиной. 2-е изд., испр. – М.: АРКТИ, 240 б.

13. Балобанова В.П., Богданова Л.Г., Венедиктова Л.В. и др. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения. – СПб.: Детство-пресс, 2001. – 98 б.

14. Белякова Л.И., Волоскова Н.Н. Логопедия. Дизартрия. – М. : Гуманитар, изд. центр ВЛАДОС, 2009.-287 б.

15. Карелина И. Б. Новые направления в коррекции минимальных дизартрических расстройств //Дефектология. – 2000. – № 1. – 24-26 б.

16. Фомичева М.Ф. Воспитание у детей правильного произношения: Пособие для логопеда и воспитателя дет. сада. – 4-е изд., М.: Издательство "Институт практической психологии", Воронеж: НПО "МОДЭК", 1997. – 320 б.

17. Семенова К.А., Мастюкова Е.М., Смуглин М.Я. Дизартрии // хрестоматия по логопедии / Под ред. Л.С. Волковой и В.И. Селиверстова. – М. – 1997. – Т. 1. – 173-189 б.

МРНТИ 14.29.37

УДК 376.4

С.Ж. Өмірбек,¹ Р.Б. Баймухамет²

¹пс.ғ.к.,²Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің 2 – курс магистранты,
Алматы, Қазақстан

АУТИСТІК СПЕКТР БҰЗЫЛЫСЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ АУЫЗША СӨЙЛЕУ ТІЛІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада аутистік спектр бұзылысы бар балалардың сөйлеу тілінің ерекшеліктері қарастырылды. Аутистік спектр бұзылысы жағдайында мінез-құлық бұзылысының салдарынан тек өзіне ғана тән аузыша сөйлеу тілінің мынадай бұзылыстары кездеседі: мутизм, эхолалия, мақсатсыз қайталау. Мақала барысында осы терминдерге түсінік беріліп, олардың мәні ашылды.

Кілттік сөздер: аутистік спектр бұзылысы, қарым-қатынас, сөйлеу тілі, мутизм, эхолалия, стимдер.